



Ó bárcsak az Úristen, aki a fület hallóvá és a szemet látóvá teszi, kinyitná végre e hatalmasoknak is a szemét, és az isteni kegyelem végre annyira megvilágosítaná őket, hogy rendeleteikkel a táncolatásnak véget vetnének, miután pedig kiadták utasításait a jogtudósokat a következő szavakra emlékezteték: „Lex sine executione instar campanae pistillo carentis” vagyis „A törvény végrehajtás nélkül olyan, mint a harang nyelv nélkül.”

Ennyit szólunk tehát a tánc elősegítő és fenntartó okairól.

(Németből fordította: Magyar László András,
a jegyzeteket írta: Magyar László András és Tóvay Nagy Péter)

Irodalomjegyzék

Arcangeli, Alessandro (1994): „Dance under Trial: The Moral Debate 1200-1600“. In: *Dance Research*. (2), 127–155.

Cicero (2010): *Összes perbeszédei*. Szeged: Lectum.

Erdő, Péter (1983): *A keresztény kor egyházfegyelme*. Budapest: Szent István Társulat.

Farenga, Vincent (1979): „Periphrasis on the Origin of Rhetoric“. In: *Modern Language Notes*. (5), 1033–1055.

Hecker, Justus (1832): *Die Tanzwuth. Eine Volkskrankheit des Mittelalters*. Berlin.

Horatius (1989): *Összes művei*. Budapest: Európa.

Lukianos (1974): *Összes művei I-II*. Budapest: Magyar Helikon.

Magyar, László András (2007): *A repülőkenőcs*. Budapest: Gondolat.

Németh, György (2003): *Államéletrajzok*. Budapest: Osiris.

Ovidius (1975): *Átváltozások*. Budapest: Magyar Helikon.

Persius; Juvenalis (1977): *Szatírák*. Budapest: Európa.

Platón (2007): *Prótágorasz*. Budapest: Atlantisz.

Sallustius (1978): *Összes művei*. Budapest: Magyar Helikon.

Seneca (2002): *Prózai művei I*. Budapest: Szentár.

Vives, Juan Luis (1935): *Válogatott neveléstudományi művei*. Kézdivásárhely.

M. Simeon Zuccollo

A tánc örülete (1549)*

VII. fejezet: Miben hasonlít a tánc a lármás felforduláshoz?

Mit mondjuk az érintés erkölcsstelen szabadságáról, és arról, hogy a nőket mások minden tisztelet nélkül fogdossák a tánc során. Hol máshol érintik, tapogatják, és fogdossák őket a leggátlástalanabbul, mint a táncban, miközben mások látják ezt és egyetértenek vele? Ahol a nagyon udvarias és jólnevelt udvarhölgyek, hogy ne tűnjenek faragatlanoknak és vadembereknek, nem adnak pofont, ha tapogatják őket, és hagyják magukat megérinteni, messze nemcsak a kezükön.

Úgy szoktak táncolni, hogy a férfi és a nő nem fogja meg egymás kezét, hanem egy zsebkendőt vagy más hasonló dolgot nyújtanak egymásnak. Aztán elkezdődik a szégyen(letes jelenet), hogy a homlokát igencsak felfedve, a nő a férfinak nyújtja a kesztyűs kezét, és elkezd lehúzni a kesztyűt, először csak egy ujját nyújtva a férfinak, majd kettőt, majd hármat, majd négyet, és végül, mivel már teljesen szégyentelen volt a szégyen, a nő szemérmertlenebb volt mint valaha. Ma a nők tánc közben nem hogy a csupasz kezüket nyújtják a férfinak, hanem a karjukat, a vállukat, a keblüket, és minden udvarhölgyi tagjukat. Ezért joggal lehet mondani, hogy a táncnak, van bizonyos hasonlósága és harmóniája a lármával. Ezért, ahogy a táncban is a nyilvánosan megjelenő udvarhölgyek mindenkinek pénzért adják az édes keserűséget, és a kellemes, de terhes örömet, úgy az is szokott még történni ezekkel a nőkkel, hogy hasonló módon a táncban eladják az örömet és pajkos játszadozást: hagyják magukat ettől is, attól is megérinteni, de nem húznak hasznat az így eladott örömből, mivel a síposok saját hasznukra fordítják és magukra költik azt.

Ti tehát, kedves hölgyek. azt értitek ezalatt, hogy hozzászoktatjátok magatokat és közelebb kerültök ezekhez a kétes alakokhoz, akik táncolva még ostobábbá tesznek benneteket, hogy azt a kevés eszeteket is elveszítsétek, ami van.

De mit kell mondanunk ama igen előrelátó családapákról, és azokról az igen előzékeny férjkről akik a közkeletű mondás szerint, nagy örömet lelnek benne és pompás dolognak tartják, hogy a feleségük és a lányuk nagyon tetszik (másoknak), és ez vagy az a tánc közben megbámulja vagy megérinti őket. Beleegyeznek, hogy csintalan udvarlók oly nagy serege versengve kérje táncra őket, és minden oldalról, minden pillanatban lökdössék, elsodorják és rángassák őket? Itt talán a köznapis és általános véleményt követve azt mondaná (a férj), hogy a férjek ily nagy türelme a felszarvazott férjek jellemzőivel egyenlő, azonban az általános vélekedéssel ellentétben nem a felszarvazott férj természetéről van szó. Sőt, Elianus szerint, az állatokról írott művének első könyve alapján, a harcias kecskének nem a féltékenysége miatt hiányzott a sarva, és a bika is megküzd a tehénért és a kos a juhért. Ennélfogva azt mondjuk, hogy ezt a türelmet bizony Bacchus és nem a felszarvazás okozza, mivel a férfiak örültsége és részegsége szabaddá és oldottá tesz a féltékenységet minden szenvedélyétől. Ha – ahogy a bölcs Zsidó írja – a bölcsesség az

* Készült az NKFIH K115676 számú kutatás keretében. A forrás előző részét folyóiratunk előző számában (2015/2) közöltük.



embernek fájdalmat és szenvedést ad, ezzel ellentétben az örülség és nővére, a részegség minden fájdalmat és a lélek minden szenvedését megkönnyíti és elűzi.

Emiatt mindezek az apák és udvaronc férjek, mivel házukban hagyva minden féltékenységet és becstelenségtől való félelmet, boldogan, nagy pompával és hiú dicsekvéssel vezetik feleségeiket és felékszerzett, kifestett és a táncra felékesített lányait, mint egy szép és tisztességes lovagi tornára, hogy ott vakmerően küzdjenek a házasságtörőkkel és az őket (azért) megsérteni kész udvarlókkal, hogy vágyuk mindenhova el tudjon érni. De semmit sem tennének meg ezért, ha a (tök)fejük nem lenne csordultig tele illatos és erős borral, hogy minél jobban egy udvarhölgyhöz hasonlóan gondolkozhassanak, szellemesen beszélhessenek, kötekedhessenek, és örült udvarlóiaknak az arcába nevehessenek. Megítélésem szerint nem rendelkeznek értelemmel, akik a húsból a falánk és mértéktelen emberek számára készítenek ételt.

Julius Caesar nem másért vált el a feleségétől, Poppeától, csak azért mert gyanakodott rá, hogy ő házasságtörést követett el Clodiussal, és ezért sarvassá vagy Akteónná tette Caesart. Ugyanúgy Sulpitius Gallus is megrótt a feleségét, mert a házón kívül fedetlen fejjel tartózkodott, azt mondván, hogy (a felesége) a törvény által azért adatott neki, mert csak ő nézheti meg tetszésére, és csak neki kell felékesítenie magát, a más szemeknek is tetszeni akarás azonban a szemérmelenség gyanújába keveri őt. Egnatius Metellus halálra verte a feleségét, mivel az bort ivott a római törvény és szokások ellenére. Sokan mások így tettek azokban az időkben, megszegyénítve és nagyon megverve a feleségeiket, mivel a fájdalom és a szenvedély erre ösztönözte őket, hiszen félték attól hogy miattuk szégyenben maradnak.

Manapság azonban, legfőképpen a Karnevál idején (a nőknek) egyetlen ilyen veszélytől sem kell tartaniuk és attól sem, hogy férjüknek ez nem tetszik: ők örülnek annak, és különleges megtiszteltetésnek veszik, hogy a feleségüket a többiek megérintik és örömeiket lelik bennük, mivel nekik semmi nem hiányzik, amikor majd hazatérnek. Mennyire örülnek és boldogok ezek az apák és férjek, amikor látják lányait és feleségeiket, akik mozognak és pajkosan lépegetnek a lábukkal az embersokaság között! És néhány alkalommal, a természetfeletti vidámság kábává teszi a szigorú és tekintélyes embereket, és azt a látszatot kelti, hogy ők csak arra vágnak, hogy a feleségeikkel és lányaikkal táncolók kényszerítsék őket a belegyezésre, hogy amazok (úgymond) táncolják a gagliarda, vagyis a villotta táncot. Itt minden esetben úgy kell gondolkodni, ahogy a szóban forgó örülség diktálja. Tehát miután ama ostoba apa és együgyű férj megfelelő engedélyt ad a feleségének és a lányának és (hogy az igazat mondjuk) a ló és a nőténycsikó nyakára dobja a gyeplőt, a bolondok nagy csapata gyűlik köréjük, és folyamatosan szólongatja őket füttel, és más ostoba hangokkal, hogy ők elbizakodottá válva jó szapora lépkedésbe kezdjenek, művészi mozdulatokat tegyenek, könnyedén ugráljanak, gyorsan forgolódjanak, majd sokszor hátráljanak és visszafogják magukat, miközben időről időre a földre helyezik a lábukat. Ezeknek a táncosoknak mindegyike arra vágyik eközben, hogy ujjal rámutassanak, és azt mondják róla: Ő az, aki a táncban elnyerte a díjat.

Továbbá meg kell jegyeznünk azt is, hogy néhány apa és férj is van, akik, mivel úribb és nemesebb módon viselkednek a többi embernél, táncanárokat szoktak fizetni, és házukba hívják őket, hogy feleségeinek és lányaiknak a lehető legalaposabban megtanítsák ezt a művészetet. Nemde nagy örülség ez, mivel oly sok tanulást, szorgalmat és képességet fektetnek abba, hogy a lehető legművészebben elsajátítsák azt, és minél művészebben sajátítják el azt valaki, a bölcs emberek körében annyiival méltóbb a korholásra?

Macrobius filozófus örököül hagyta, hogy az ókori római nők nem ítélték csintalan dolognak, sem erkölcsstelen magamutogatásnak a táncot, abban az esetben, ha nem volt nagyon művészi.

¹ Sallustius ebből az okból ítélte el Semproniat, mivel ő művészebben táncolt, mintsem hogy

¹ Macrobius Baráti beszélgetések: a Saturnus-ünnep című művéről van szó.



erkölcsös, tiszta és jólnevelt családanya lehessen.² Platón is figyelmeztet a törvényekről írott hetedik könyvében, hogy a zsenge életkornak teljesen távol kell tartania magát a táncmulatságoktól és pajkos énekektől. Ovidius a Remedia amoris (A szerelem orvosságai) második könyvében azt mondja, hogy aki ki szeretne lépni a vak ifjú gyötrő szolgátságából és súlyos rabságából, teljesen el kell távolodnia a színházaktól, mivel a lantok, az énekek, a hangok és a karok a pajkosan mozgó hangjaikkal kimerítik és lealacsonyítják az emberi lelkeket.³ És mivel ott még a hamis udvarlók is megjelennek, és folyton énekelnek, a spártaiak nem akartak sem igaz, sem olyan hamis dolgokat meghallgatni a színházakban, amelyek ellentétesek a jó törvényekkel: vagyis az erőszakot, a vérfertőzést, a házasságtörést és más bűnöket, amelyeket a törvények tiltanak és büntetnek. Ezek az annyira jól és erkölcsösen nevelt polgárok nem fogadták el azok érvelését, akik azt mondták, hogy a komédiákat és más ilyen meséket a színházakban nem rossz céllal, hanem a nép szórakoztatása miatt mutatják be, mivel igen bölcsen úgy gondolták, hogy a hallgatás és a erkölcsstelen előadásokon való jelenlét élvezete és pajkos öröme rombolja a gyengék lelkét, akik a természetük miatt jobban hajlanak a bűnökre.

Emiatt, ha a pogányok – akik életük vezetésében tanítómesterként az emberi természetet bírták, amely az emberek helytelen cselekedetei miatt teljesen romlott és hibás volt – ezeket a táncmulatságokat és pajkos szórakozásokat kárhoztatták, mit kell nekünk ma tennünk, akik (Isten végtelen jóságának kegyelmeként), tanítómesterünkül és az életünk hűséges kísérelőjeként magát az igazságot és a bölcsességet kaptuk? Hagyjuk, hogy bárki józan módon úgy döntsön, hogy az ostobák végtelen sokaságától magát menekülni késztesse.

VIII. fejezet: A harmadik, és utolsó okról, amely a férfiakat és nőket a táncolásra készíti, vagyis a zenéről.

Most, mivel már eleget mondtunk arról, hogy a tánc miként születik ama két első vidámságból, vagy a természetes és józan vidámságból, valamint abból, ami a borból származik: az maradt hátra, hogy a harmadik és utolsó vidámságról beszéljünk, amelyet a férfiakban és a nőkben a zene okoz. Ez a vidámság, a másik kettőtől kísérve, betetőzi az örületet, amely művünk tárgya.

Nos hát, hasznos először is tudnunk, hogy a furulyás és fúvós zenészek mindegyike természete szerint bizzar, fantasztikus és ingatag, mint az egek is, amelyekről a filozófusok azt mondják, hogy onnan szállt le a zene. Mindannyian képzelődnek, fantáziálnak és azt gyakorolják, hogy dalokat, hangokat, verseket és táncokat alkossanak, amelyekkel a férfiakat és nőket olyan módon tudják feltüzelní és megindítani, hogy ők mivel hallják és zsigereikben érzik az énekeket és hangokat azokban a testrészekben, ahol a boldog nevetés lakik, ezek úgyszólván a füllükbe hatoljanak, és emiatt ne tudják megtartóztatni magukat. Leginkább akkor, amikor a bor második vidámsága tompítja el őket, hogy ne induljanak meg, és ne ugráljanak, táncoljanak és kalandvágtyól hajtva leüljenek, és legalább ne csináljanak valamely mozdulatot, kézmozdulatot vagy ne intsenek a fejükkel, kezükkel vagy lábukkal a vidámság jeléül, vagy a szájukkal sem fejezzék ki, hangot adva, ahogy a sípok szokták.

És azon hangok és énekek közül, amelyek hirtelen jönnek azokból a nagyon zavaros fejből, egyesek lánggra lobbantják, mások megerősítik az érzelmeiket és az emberi szíveket, mások

² „Volt egy az asszonyok között, Sempronia, aki már sokszor követett el férfias bátorságra valló tetteket. Származása, szépsége, férje, gyermekei révén szerencsésnek mondhatta magát; jártas volt a görög és a latin irodalomban; citerázni és táncolni ekesebben tudott, mint ahogyan tisztességes nőhöz illik, és a bujaság sok más kelepcejét ismerte. Mindig minden kedvesebb volt neki a tisztességnél és a szeméremnél. Pénzét vagy hírét kímélte-e kevésbé, nem könnyű eldönteni. Olyan érzékiség lobogott benne, hogy gyakrabban kezdett ki ő a férfakkal, mint azok vele. Sokszor megszegte adott szavát, esküvel letagadta adósságát, cinkos volt gyilkosságokban, fényűzése és elszegényedése a vesztébe kergette. Ám tehetsége nem mindennapi volt: verseket faragott, tréfákat eszelt ki, társaságban hol szerény, hol behizelgő, hol kacér volt. Egyszóval szellem és báj sugárzott belőle.” Sallustius, 1978. 24-25. (Kurcz Ágnes fordítása).

³ „És színházba se járj, mert felhevül ottan a szíved, / ám a rideg szívből jobban elillan Amor. / Elveszi lelkierőd lant-, síp- s citerának a hangja, / dal meg a tánc ütemén könnyen elernyed a szív.” Ovidius, 1982. 107. (Szathmáry Lajos fordítása.).



hogy mindenki számára nagy felüdülést jelent az őt teljesen átjáró vak vágyából, ha hallja a füleiben zengeni a hangot, amely annyira tetszik neki. Emiatt azt hiszem, hogy Theophrastos és Démokritosz igazat szolt, hogy azok, akik az isiászi fájdalmaitól szenvednek, amikor meghallják a dudák vagy más zeneszerszámok hangját, érzik, hogy csökken a hatalmas fájdalmuk, amely annyi szenvedést okoz nekik. És ugyanez szokott történni azokkal, akiket a vipera vagy más kígyó csíp meg. Azután, látom, hogy sokszor sokfajta furcsa kedvtelésben telik öröme az agyunknak, és kellemes orvosságot ad nekik a zene és a harmónia.

XI. fejezet: A kalapos táncról

Végül, miért nem táncol egy szerelmes sem, hacsak nem azért, hogy tervének kívánt végéhez jusson, vagyis hogy elúzza magától, annak a póknak a mérgezett kedélyállapotát, amely állandóan átdöfi és megszúrja őt.

Úgy tűnik számomra, hogy másképpen soha sem elégedett és boldog hogy táncolhat, ha ő nem táncolja Istennőjével ama igen édes és szerelmes kalaptáncot. Hatalmas tévedés lenne, ha én az énekek közül kihagynám ezt az ünnepélyes táncot, amely a mi örütségünket beteljesíti és minden részéről, egészen a hetvenes ütemig tökéletessé és teljessé teszi. Mivel tehát ebben a táncban szabad és szokásos, hogy a nők megkérdézzék és az ülésből felemeljék a férfiakat, hogy velük táncoljanak. Amikor a szerelmest felkéri, és egy édes nevetéssel és szerelmes tekintettel hívja kóborló hölgye, és ő udvari szokás szerint megcsókolva a kalapját, azt a hölgy szőke fürtjeire helyezi, és ő hasonló módon megcsókolva azt, először szép meghajlásokkal kecses szerelme fejére helyezi azt vissza. Mennyire boldogok, vidámak és játékosak mind a ketten, és teljesen elégedetten és csordultig tele vannak örömmel, hogy találkoznak egymással. De kétség nélkül a bolondos és kihívó nő szokott örvendezni ennek a táncnak, mivel úgy tűnik a számára, hogy mivel ebben a kellemes órában a kalap a fején van, a férfi fölött van, és tetszik neki, hogy ama ostoba kalap nélkül forgolódik és járkal. Ő mennyire jól viselkedik ama könnyed, vagyis könnyelmű nő, amikor agyonhajszolt egy fiatal, hetyke, erős és szerelmes férfit. Amikor az leül, hogy levegőhöz jusson, ő nagy továbbra is élénken egyedül marad a táncban, körbe-körbe járkal az udvarlók őt teljesen körülvevő szerelmes köre körül, hol ide, hol oda, hogy körülnézzen, és ha valamelyik másik udvarlót látja, tisztelgés nélkül otthagyja őt azon a térségen, mint az előzőt is, a szemlélők nagy vidámsága és nevetése közepette.

Ő, mennyien vannak ott abban az órában, akik vágyakoznak és elszántak, bár mindegyik azt hiszi, úgymond, hogy szebb orra van a másikonál és ezért neki az első után a másodikonak kell lennie azok közül, akiknek a birtokában van ama szerelmes és igen kedves kegy, hogy hölgye és Istennője tisztelettel üdvözli és így udvariasan táncba viszi. Íme, mondja amaz, a hölgy megszakítás nélkül meggy, hogy táncba hívja amazt. A másik így válaszol: Nem, ügyesebb az, akit majd táncba hív. Sokan ilyen dolgokat mondanak, és végül a rossz nő, aki ravasz róka módjára viselkedik, amikor a kutyák farkát fogával megkapva menekül, a többi udvarlókat mind féltékennyé teszi, és kalappal a kezében megjelenve, egy másik jelenlétében, akire senki sem gondolt, mivel a kaland, a bor, a kimerültség, vagy a hang kellemessége miatt elaludt. A körülálló nagy nevetése közepette táncba viszi őt, és ugyanolyan módon elkezdi a saját örömeire magával ragadni és rángatni, egészen odáig, hogy mint ama könnyed és igen gyors Atalanté, és mint az első barbár futók, fáradtan, kimerülve és nyomorultul hagyja maga mögött őt. Nem lehet elmondani, ennyi vidámságot, örömet, és elégedettséget éreznek ezek a buta és híres táncosnők a lelkükben, mivel közülük mindegyik szégyenletes gaszágot elkövetve tér haza a kalapjával. Ezért ki erről mond szellemes mondást, ki meg amarról.



XII. fejezet: A kalapos tánc miként hasonlít a házasságtöréshez

Ezt a kalapos táncot nem ok nélkül lehet házasságtörő táncnak nevezni, mivel a férfiek és a feleségek felkelhetnek a helyükről és a másik helyiségbe mehetnek, azzal a céllal, hogy más férfiakat és nőket kérjenek fel táncolni, és pajkosan együtt szórakozni, mindketten bizonyos módon a házasságtörő megcsalás módjára, hiszen egyik a másikonak lesz a hűtlen férje és a hűtlen felesége. Ezt a táncot, amelyet Mars és Venus házasságtörésének neveztek, az ókori görögök körében is nagyon művészi és dicséretesen járták. A dallamára mozdulatokkal és művészi mozgásokkal játszották el a Nap hatását, amikor fényes sugaraival az ablakok résén keresztül felfedte a szerelmeseket, akik az ágyban átölelték egymást. Vulcanusnak, Venus férjének sánta járása, és a gyémántháló fölájuk dobása által a házasságtörőket felfedezték. Mikor ama mesés istenek megpillantották őket, Venus elpirult, Mars méltatlankodott, és szikrázott a büszkeségtől, Merkúr pedig pajkos és vágyteli szemekkel a hálót, a lasszókat és a különféle gyertyákat kívánta. Közben, a mesés elbeszélés szerint, a többi istenek ide-oda járkálását és nevetését lehetett hallani.

Ő, hogy ez a tánc sajnos még a mi időnkben is teljesen fennmaradt, és az udvari emberek és udvarhölgyek gyakorolják azt. De ha ostobák és vakok vagytok, csodáljátok meg ebben a házasságtörő táncban, hogy férfi létetekre nővé nő létetekre férfivá teszitek magatokat, levéve a kalapjaitokat és a hölgyeknek adva őket. Ez nem jelent mást, mint hogy hatalmat és lehetőséget adtok nekik, hogy azt tegyék, amit akarnak. Nem látszik (elég) világosan, hogy a karnevál napjaiban a nők úrhölgyeket játszanak, és azt a női előjogukat és privilégiumukat gyakorolják, hogy parancsolnak férjeiknek? Önhittentek azt mondják: menjünk erre az ünnepségre, menjünk arra a vígjátékra, menjünk arra a másikkra, menjünk ide, menjünk oda, tegye meg nekem ezt, tegye meg nekem azt is; végül pedig ökrök módjára vezetik őket. Nem akarom (ezt) mondani, de mindenhol tetszést arat a szeszélyes hölgyek uralma. Legújabbán azt kell észrevennünk ebben a kalapos táncban, hogy a férfi nem csodálkozik, ha a nő - mivel ama földi paradicsomban teremtették a férfi már lélekkel ellátott húsából, és ennek következtében lágyabb, kifinomultabb, finomabb, és könnyebb a férfinál, akit az édenkertben kívül teremtett Isten a súlyosabb és durvább földből - ügyesen mozog a kalappal a fején, hogy a férfit kiválassza, hogy táncoljon vele és azokat az ostoba dolgokat csinálja, amelyeket a nő tesz, hogy megmutassa a természetes finomságát és könnyedségét. De nagyon is csodálatraméltó, hogy az alacsonyabb és súlyosabb elemből teremtett lény, akit ezért a legnagyobb Alkotó férfinak, vagyis földinek nevez (szójáték az olasz huomo, latin humus szóból), azért hogy alázatosabb és alacsonyabb, mozdulatlan és erős legyen, és saját természete ellenére hagyja magát megemelni, felemelni, és levegőbe repíteni egy nő által, aki könnyebb és kevésbé erős nála, miközben lépésről lépésre követi őt a súlyos és kemény vas módjára, amely a mágneshez tapad. Most mivel sok más dolgot is mondhatnék még, amelyek által a férfiak és a nők nem egy, hanem több szégyen-kalapot emelhetnének le a tánc miatt, mégis, mivel a kalapos táncot véget ért az ünnepség, itt befejezem a tánc örületét.

(A szöveget olaszból fordította: Bobay Orsolya. A lábjegyzeteket Tóvay Nagy Péter készítette.)

Irodalomjegyzék

Ovidius (1982): *A szerelem*. Budapest: Európa, Helikon.

Sallustius (1978): „Catilina összeesküvése“. In: *C. Sallustius Crispus összes művei*. Budapest: Magyar Helikon.

Strabón (1977): *Geographika*. Budapest: Gondolat.